

האסתטיקה בשורשי האידיאולוגיה של ז'בוטינסקי

(לכ"ט בתמוז, חמישים שנה למותו)

ישראל אלדד

צלילות לשונה ונופיה הרבגוניים, צלילות וגם קלילות, קלילות לשונו של דנטה הכבד, אותו גם התחיל לתרגם. וזה סיפורו: "אז עוד לא ידעתי איטלקית כראוי וחשבת ש'אלטלינה' תרגומו 'מנוף' – אחרי כן נודע לי שתרגומו באמת... נדנדה".

אמנם לא הפיליטונים שלו, אך כל חייו ויצירותיו של ז'בוטינסקי הפכו להיות מנוף לתחייתנו הלאומית הממלכתית, אך ספינת הנשק הזועקת עד היום שהופגזה על-ידי תותח ממלכתי ראשון שלנו התנדדה ימים רבים אל מול חוף תל-אביב, זו הספינה הטרגית "אלטלינה", והרבה מהגדלות ומהשבר, בעם ובארץ ובתנועה, כמו ניבט בעשן המיתמר מנדנדה אדירה ועצובה זו. אי הבנה לשונית של סטודנט צעיר, או הבנה אינטואיטיבית, ממש בלתי-מודעת המבקשת, הכמהה למרות הכל, להפוך נדנדה יהודית טרגית למנוף.

אולי גרמו לכך מרורי ותמרורי מאבקיו הפוליטיים, אולי אשמים בכך גם מקורבים רבים שמסירותם לצו השעה הלאומית – שעת 'חירום ומלחמת קיום ממש – מנעה מהם את ההעמקה באישיותו שמאחורי, ושבו שורשי, מסלולו הפוליטי הנגלה ואף החינוכי. בין כה ובין כה: "למען ההוד הנסתרת" כולם שרו, לא כולם חדרו לסתריו, וספק אם רצה בכך. עצבות ואף טרגיות אפפה את ז'בוטינסקי.

אין צריך לומר עד מה טרגי היה על סף קצו, בראותו אף בטרם אושוויץ את מפולת העם שכה אהב וכה רצה להצילו, בראותו ממרחק ניו-יורק, מרחק בהרבה מובנים, את הרכבת הדורסת ושועטת אל תהום, במקום רכבות הפינני מגלות למולדת (ולא לשווא טעותו כאשר שלל את קירבת המלחמה: כל כך לא רצה בה, נל כך חש וידע מה פירושה לעמו!). בנו בכלא עכו, אשתו בלונדון המופצצת, הוא בניו-יורק היהודית האדישה ממש, והוא בודד שם, פרט ליחידת בית"ר הקטנה, שבמחנה שלה נדם לבו.

וגם בכך נחמת-מה: במחנה בית"ר ולא במשרד, ולא באסיפה ולא עם עתונאות. במחנה בית"ר, כי במכלול זה של מלחמתו הפוליטית, בית"ר היתה הצד השירי, הנפשי, האהוב, החלומי; והרי זה, דווקא זה, היווה את

למען ההוד הנסתרת

ל הבקי בכתיבתו של ז'בוטינסקי מכיר את החיבה היתירה שלו לאירוניה עצמית. ואין זה רק עניין טקטי, נבון, לרכישת אמונו של הקורא, אלא הרבה יותר מזה; ממש חלק מתפיסת העולם שלו, מראיית הדיסהרמוני כאינטגרלי, אולי אף מתנה, מעמיד, את ההרמוני. אחד מסימני ההומור הקוסמי שאין לו כמובן ולא כלום עם ה"מצחיק" שתפס אצלנו, אנשי ה"תרבות הישראלית", את מקום ההומור היהודי העמוק והכואב.

כך, למשל, מספר ז'בוטינסקי כיצד בא לו הכינוי "אלטלינה", בו חתם על רבים מהפיליטונים הרוסיים שלו מימי לימודיו באיטליה, אותה אהב כל כך בגלל

פרופ' ישראל אלדד (שייב), סופר, מסאי ומתרגם. מספריו: הניגונות המקרא, ירושלים-אתגר. י.א. זכה בפרס טשרניחובסקי על תרגום כתבי ניטשה, בפרס ז'בוטינסקי לשנת 1987 ובפרס ביאליק לשנת 1988. י.א. מלמד היסטוריה באוניברסיטת תל-אביב, והוא חבר מערכת נתיב, ומרסס בגליונות 1/88, 1/89, 2/89 ו-1/89.

"היהוד הנסתר" שבז'בוטינסקי: היופי, השיר שבחיים, ואתו, דווקא אותו, גולה ממנו הפוליטיקה, בהכרח גולה, מטבעה גולה. או בלשון אותו סיפור ז'בוטינסקאי בפרוזה הנפלאה האגבית-כמו, שכמותה אינך מוצא מאז היינריך היינה בתוספת השוכבנות: תיאור שוערת פריסאית אשר הצרפתית שבפיה מצלצלת כמו מפי מריה של שרה ברנר, גאון הבימה הצרפתית. שוערת זו, בתיאורו של ז'בוטינסקי, מטאטאה את מדרגות הבית ועונה בברכת "בוקר טוב" לשליחו של קצב שחבילת בשר בידיו, והיא עושה זאת באותה זיסטה שבה היתה שרה ברנר משחקת מלכה של רסין; ושוב, גם על-ידי זה ניתן אולי שיעור נוסף על רוממות עמים ובני-אדם: **בלב - הדר, וביד**

— מטאטא.

וכי לא היו כל חייו של ז'בוטינסקי מעין נדנדה בין אותו הדר שבלב והמטאטא הפוליטי ביד? ואל יהא עניין זה של מטאטא קל בעינינו. מוטיב הנקיון חוזר ונשנה אצלו בהקשרים רבים כשהוא צורך פנימי עמוק, עניין של כבוד, ולא של התהדרות כלפי חוץ; על כן גם אדם שיימצא בודד על אי, דואג לנקיונו, ומה רב הלכלוך בפוליטיקה! הוא עצמו ודאי היה מתקומם נגד אליגוריה שזאת של סיפורו הנחמד, שהרי גם התקומם נגד כל מי שניסה לתת פירושים פוליטיים אקטואליים ל"שמשון". "אני רוצה להפריד בין המטבח שלי ובין השבת שלי", השיב בחריפות למי ששאל אותו על פירושו האקטואלי של "שמשון" המקראי. יצירתו הספרותית היא השבת שלו, אבל כל הבידק את רשות הרבים שלו, את ימי החול שלו, ילמד לדעת על נקלה, ולפעמים גם למורת רוחו, שגם במטבחו, גם בחולין שלו, שרתה רוח השירה.

ולעתים, בבדיקה יסודית יותר, בניתוח פסיכולוגי של העולם האידיאולוגי של ז'בוטינסקי יתברר, שהכוח המניע אותו (המנוף?) היה חוש היופי. תחושה ספונטנית, לפני השיקול השכלי, זה החוש הדומיננטי במרבית הכרעותיו; ובמקביל לכך סלידה מכיעור, בכל: בלבשו, במגעו, או בהימנעותו ממגע — בדיבורו, במדיניותו. עודנו נער, שני מעשים ספרותיים ראשונים שלו הלא הם תרגום לרוסית של "העורב" לאדגר אלן פו, ושל... "שיר השירים". אהבה ויפי הגוף מזה, תוגת המוות, השחור בקצב משכר — מזה. היופי מכפר על הכל. היופי, במובן העמוק ביותר, כולל גם הדיסהרמוניה כחלק מן החיים הפלורליסטיים. שימו לב: רוחו, תובע המוניזם האידיאלי, מקבל את הפלורליזם על ניגודיו, לא רק ככורח בחיים, כי אם גם כברכתם.

ולא במקרה ליאונרדו נערץ על ידו יותר מכל אמן, בזכות עושרו הרבנוני. "כינורו של אדם טעון מתחים רבים". על כן הוא אהב את בודלר ו... בלשים, ועל כן אין הוא נרתע מלשון גסה, בגבולות, כמובן, בגבולות. שהרי חכמת הגבול היא מסודות ההדר שלו באורחות-חיים וגם מתבוננת המדיניות שלו ויסודותיה, כולל בפעולות התגובה של האצ"ל. ואדם חייב לדעת גם... לקלל. "מי שאינו מסוגל ברגע של מועקה או תענוג (שימו לב לברירה זו במצבים: מועקה או תענוג!) לפלוט קללה ממעמקי הלב, קללה בעלת כמה וכמה קומות (את זאת מבינים קוראי רוסית יפה), איננו אדם, הוא דג".

וכאן גם שורש לצוואה השמשונית הידועה: לקבוץ ברזל, לשים עליהם מלך ו... ללמוד את הצחוק; מלאכת

מחשבת אמנותית! הצחוק בא בסוף, כבר אחרי שחרמש נערו מתרחק, והוא מחזירו ומוסיף עוד דבר אחד: "ולל-מוד צחוק". וגם שמו הראשון של הספר שמשון היה שופט ולץ. ומה אוהב שמשון? "להתל, לשתות ולהאמין". להתל ולשתות הוא יכול, כמובן, ומעל לכל ברוסית, באיטלקית, בגרמנית, בפלשתית, אך להאמין — הוא יכול רק עם שבטי ישראל, על דעת כל הצללים והמומים בהם. לשבטי ישראל יש דבר שאינו בנמצא בגויים. **כלות נפש**. כמיהה לבלתי נראה, כלות נפש אל מה שנראה כחלום שלא יושג.

כי חלום נפשי תופשת
תם חלום תבל נהרסת
טוב לאהב את הדוקָקָת
אל תגיע

ועד מה החלום אינטגרלי וחיובי אצלו, יעיד הביטוי הנפלא הלשוני מסיפורו "חמישתם": "חלום אותי", אומרת מרוסיה. שימו לב: לא חלום עלי, כי אם אותי. וכך בסיפור אותו מעשה כשף אסתטי, כשמרוסיה קפצה למים בעירום, שהוא היפוכו של סטריפטז: מיצוי הקירבה והדיסטנס כאחת: "אין לספר את היום הזה כמו שאין לספר את אור השמש או את הסערה" (שימו לב גם לשני הדימויים האלה בניגודם), הרי זה בתחום אחר לגמרי, אך ממש באותו רובד חולמני בו נולדה התשובה הידועה והמחוקקת "למה עברית?" למה עברית! — ככה! זוהי תפיסת-חיים ואמת בעירומם, שהוא היפה שבלבושים, המושך ומחזיק בדיסטנס כאחת.

ולא שז'בוטינסקי הוא בגדר רומנטיקן הווה. ודאי שהוא מעדיף את דון קישוט על סנשו פנשה (בעיניו ספר זה אחד מפלאי הספרות בכלל), אולי גם בגלל העצבות שבדון קישוט, ואינו חושש גם לרמוז על אפשרות למומנטים דון-קישוטיים בציונות: מה שנתן לנו דון קישוט לא יקח מאתנו סנשו פנשה, ואף-על-פי-כן, וללא נטישת האהבה והכיסוף והבלתי רציונלי, כל ה"אינפונדרביליה", ראייתו היא מציאותית ביותר, ריאליזם ולוא לכדי התאכזרות עצמית כגון: "אני רואה את השלג כבוץ של המחר" (האם ניתן להסיק מכך תשובה לשאלה הנשאלת רבות: איך הוא היה רואה את מדינת ישראל? מצב של "שלג" או כבר "בוץ"?)

לעולם ילבש אדם כפפות לידיו

אם יתיר לי ידידי העורך, אשלב בניתוח זה מעשה, או מעשים נפרדים, מהמתרחש כרגע ממש (כ"ד בתמוז תש"ן, 18.7.90) באזני מ"יקול ישראל" בשעה 5 אחרי-הצהריים. שתי ידיעות המתפרסמות בזו אחר זו: אסון שאירע בנגב, חמישה חיילים נהרגו מפגז באימון צה"לי. ומיד אחרי זה, אסון מסוג אחר: 43 מטפסי הריב נהרגו ממפל שלגים בהרים בברית-המועצות, וביניהם גם ארבעה ישראלים...

כמו באו לי באקראי שני אלה להמחיש בהם את תמצית הפילוסופיה של ז'בוטינסקי: החיים הם תרכובת של כורח ושעשועים. בשלב ראשון — אולי בגיל סטור דנטיאלי! — אף הגזים וכתב על תשעה קבים שעשוע

וקב אחד כורח, אחר כך – לא בדקתי ורק משער אני, שהגיל עשה: קב אחד של צורך, שלושה קבים של שעשוע. ובדימויים שלו: כורי פחם מזה, בני-אדם יורדים עמוק עמוק לעבודת-פרך, לכרות פחם, אך זה נחוץ. נחוץ לפרנסתם, ונחוץ לחברה – לחמם בית, להניע גלגלים. וכנגדם (לאו דווקא נגדם), בהרפתקא ספורטיבית, למען שעשוע, שעשועי הגוף והנפש: מטפסי הרים (כך במפורש אצלו!), ולאותו סוג שייכים האקרופוליס, הסימפונייה התשיעית, קולומבוס שהמניע היה אצלו ההרפתקא ולא שום תועלת חומרית או תאוות כיבושים. מפליג הלאה, הלאה, הלאה, ללא שום כורח פיסי, כלכלי, קיומי. בהקשר אחר הוא מדבר על שני סוגי מוסיקה בחיי אדם, שאין התיאוריה של המוסיקה עוסקת בהם: קולות גלגלי הרכבת, מנגינה המתגלגלת, וזמזום המיחם בחדר סגור, אינטימי, שקט. שני קטבים מתחרים זה בזה. רכבת – זה החוץ של החיים. זה הצורך החברתי, זה הכורח הכלכלי, גם שם יש קצב. זמזום המיחם זו האינטימיות של הפרט (זו הבריקה של ביאליק, אם ליטול דוגמא ספרותית, וזיבוטינסקי כה אהב את ביאליק, ולא רק את זה מחבר "בעיר ההריגה").

ואפילו כשהוא דן בציונות, ודווקא מצד הכורח שבה, כורח ההצלה שאין חמור ממנו, אין הוא שוכח שהיא גם צורך נפשי. הוא מסרב בכל כוחותיו לוותר על הצורך האסתטי, על מימד היופי, למען החוץ, למען הכורח. אולי זה המאבק הקשה ביותר בחייו. קרני – זו הברירה הביתית של שמשון – אומרת לו: לא במלחמה אחת אתה רוצה, בזו שנגד פלשתים, כי אם בשתיים, כי גם בזו שבנפשך; וזו שבנפשו הרי היתה אהבתו את היופי, תשוקתו ליצירה, לשירה, לאותה-שבת שלו.

"ושמשון" היה רק אחד הספרים מן הטרילוגיה שתכנן: יעקב-שמשון – דוד. שלושה אלה דווקא – למה? מה המשותף להם? בוא וראה: נאבקים ואוהבים. (מאבקים מבית ועם אה, עם בנים, ובחוץ, וגם אהבות בבית ובחוץ). בוא וראה גם מאבק פנימי זה בנפשו כיצד הוא מתבטא בפרשת עולה הגרדום הראשון (במלחמה בבריטים) שלמה בן-יוסף, גרדום שעזע אותנו, בבית"ר, באצ"ל, חוליה מכרעת למעבר לחזית הטירור (ראש בית"ר ודאי היה שולל מונח זה) נגד הבריטים: בנאום בכנס בית"ר, נאום שבאזניו הוא מצלצל עד היום כסימפונייה מופלאה, ממש מיסטית, דיבר על המומנט הנעלה ביותר בפרשת מותו של שלמה בן-יוסף: בקשתו האחרונה לפני התלייה: שיתנו לו סבון ומסרק...

אנחנו הצעירים, נציגי אצ"ל, אך גם בית"ר באותו כנס, זעקנו מרה על הבריטי התליין, זעקנו למרד מיד, אך הוא, ראש בית"ר מדבר בעצבות וגאווה ויראת-כבוד עמוקה על הבית"רי שרצה למות ושם ראש בית"ר על שפתותיו, ובקשתו האחרונה לעצמו: סבון ומסרק; וזה היופי הגובר על כל מוות, על כל עורב, ואינני זוכר אם זיבוטינסקי השתמש בביטוי זה, או שמא היופי נבע מעצמו מאותה הליכה לגרדום.

אך את זאת זוכר כל אחד מאיתנו: זיבוטינסקי כינה את עמדת הנוער המתמרד, הזועק, ובראשם בין הדוברים, מנחם בגין, בכינוי חריקת דלת בלתי נסבלת, מיותרת. והרי היה גם ביטוי פוליטי לאותו קרע בין שני העולמות: זיבוטינסקי שב וניסה להחדיר בנו, למרות הכל, אימון

בעולם של שופטים, והימים כבר אחרי הכיעור הגלוי של "הסכם מינכן" הבוגדני. ולא לשווא רושם זיבוטינסקי כעבור שנה סמוך למותו: "לא האמנתי כי תפרוץ מלחמה, אולי השקפתי האידיאליסטית על העולם, אמונתי בא-צילות הרוב, אולי אינה הולמת עוד את האופנה השוררת עתה". הכיעור שבבגידה, שבהסגרה, מחריד אותו יותר מן השיקולים הפוליטיים.

כבר נרמז לעיל שאותה טעות שטעה ערב מלחמת-העולם, כאשר שלל – תוך כדי הנמקות הגיוניות מאוד! – את אפשרותה, נבעה מידיעתו העמוקה שזה הרס כל מה שנעשה עד כה להצלת העם, למניעת הקטסטרופה. היא טרופ את כל ספינותיו, כולל ספינות ההעפלה, כולל ספינות נושאות חיילים למרד המתוכנן לאחד באוקטובר 1939 ולכיבוש הארץ. לא שום פציפזם של שוטים, פציפזם נאיבי. עם כל הדגשותיו את המניעים החיוביים של הציונות, ראה את הצד הכורחי-חיצוני שבציונות ההרצליאנית, הציונות לא רק כמפעל יפה, כי אם גם כהכרח. לא שלא הגיעו לאזניו, ויותר מזה – לרגישות נפשו, חריקות מחוץ, ועוד יותר מבית, אך הוא לא רצה בהן, כי לא רצה להזדקק לאמצעים חריפים נגדן.

לעולם – אומר זיבוטינסקי באחת מרשימותיו האגר ביות המקסימות – ילבש אדם כפפות לידיו, בקיץ – צוננות, בחורף – חמות (טקטיקה, ותועלת, ויופי, וגם דיסטנס, כרוכים יחד), פרט לשני מצבים: באהבה ובתיגרה – בלי כפפות! את שני אלה יש לראות בעיניים פקוחות, ואף ליהנות ללא מחיצות. ואם כרוכים בהם אלמנטים לא נוחים, או אף יסורים, לא לדחותם.

וכי יש ביטוי יפה יותר לתחושת האהבה מאשר סיפורו – האוטוביוגרפי, כנראה! – "סנאית"? שם הוא מספר על אהבתו הראשונה בגיל... שבע. התאהב בנערה באותו בית-ספר והיא גדולה ממנו בהרבה. והוא מסכם הרפתקא זו: "זה היה מכאיב ונהדר". הסיפור כולו הוא פנינה מכל הבחינות, גם מעניין ומהפכני מצד המודרניזם שבחינוך באודיסה בסוף המאה הי"ט, אך בקביעה שבו – ודאי שלא בכוונה תחילה – כלול כל כך הרבה ממרבית חייו ומאבקי של זיבוטינסקי: מכאיב ונהדר. בנוסח ניטשיאני אפשר אף להחרף ולומר: נהדר לא רק למרות שהיה מכאיב, כי אם הודות לכך, מחיר הכרחי. (בכלל, תמהני על מיעוט התייחסות זיבוטינסקי לניטשה, על כל פנים ממה שהגיע לידיו).

והרי לדוגמא גם אחד הסיכומים שלו ליחסו לעם היהודי, וזאת בסיום של "חמישתם":

ימי דורי, בנכס אני מבטן
אראה בכס גם זהר גם רקב
בנכס אני, אהב בכס כל כתם
כל ארסכם אהב.

וכמה ארס הותו בו!

עד כלות הנפש

ריאליזם והאידיאליזם השרויים תמיד במאבק ובהימשכות עירנות מפוקחת וחלוש בעת ובעונה אחת בנפש. על דעת הגבול, גבול למתח וערובה

ה

לשלום (בין זאב וכלב, למשל, ב"שמשון", וההשלכות הפוליטיות, למרות הסתייגותו של המחבר). ואולי יותר מכל מוצא מתח זה בין כורח ושעשוע, בין כאב ועוגג, בין שמשון השופט ושמשון מכה פלשתים, בין אהבתו לקרני ומשיכתו לבנות פלשתים, בין נטייתו, נטיית כבוד לתרבות המערב, וחתירתו לשרשי התרבות היהודית, ולוא גם המקראית (בסיפוריו בחוק יובל).

אולי המתח בין קטבים אלה בתחומים שונים מוצא את ביטויו האסתטי באהבתו את החריזה ובמאמציו להביאה לידי שלמות. וכי מה היא החריזה בשיר, אם לא ביטוי לאותה שניות מבורכת, והיא משורשי החוויה של היפה, שניות בין משיכה ורחק, בין שייכות ודיסטנס. החרוז המבריש שיר מקרב רחוקים, אך תוך כדי שמירה על מרחק, נוגע-לא-נוגע, אירוטי כל כך. כשאתה מגיע לסוף שורה, אתה כמו מצפה לבן-הזוג או לבת-הזוג אשר חייבים להופיע להשלמה, למען השלמות אליה שואפת נפשנו, גם בדעתה שאין להשיגה (ההדוכסת אל-תגיעי!). ומכאן גם נסיונותיו לפילוסופיה של הריקוד, ריחוק וקירוב, מגע-לא-מגע, וזה הקצב ונסיונותיו להבין כל חברה, ופעם גם את החברה האמריקנית החדשה, לפי צורות הריקוד.

ועל כן אין גם ניגוד בין הפלורליזם שלו, אהבת הגיוון ואף הניגודים, ובין המוניזם שהטיף לו ונעשה עקרון בבית"ר. וגם אם לא התכוון לכך בכתבו את "שמשון", הרי גם בשורות אלה בקעה אידיאה זו:

"קולו של שמשון הזכיר לאיכרים את השדה, למל-חיים את דכי הים, לנביאים את הד הסערה בחגווי הסלעים, לרועים געיית השורים, לאמהות פעיית היונק, לכל נערה קול ארוסה שהיא מצפה לו. הכל הקשיבו, לא באזניהם, אלא מקרב לב".

הנה דימוי מדויק למוניזם או למנהיגות ולמשמעת, כפי שהבין אותם ורצה ליישם בבית"ר. השקפות יש הרבה, אידיאה רק אחת, והארץ רק אחת, כשהירדן גם חוצה אותה וגם מחבר אותה. ושבטי ישראל רבים וגם רבים מלשון ריב, וגם שנאה בתוכם. אך בסופו של דבר באל אחד מאמינים ומולדת אחת להם ודוד יאחדם, וירושלים. וזה סוד הקסם שבהימנון בית"ר. על כל מעצור ומיצר, עברי גם בעוני בן שר, בכתר דוד נעטר.

וחיי דוד לא היו בגדר אידיליה. כולם מאבק בחוץ ובבית. יש מתח בין תיגר (שהחוץ מחייב), ובין ההדר שהנפש מחייבת, וזה האידיאל הבית"רי, בית"ר מלכדת תיגר עם הדר, למען ההוד הנסתר. אכן יש נסתר בחיים, בעולם, באדם, באהבה. ועל כן יש כלות נפש. וזה המעניק מימד של עומק ושל יופי ושל משמעות, שרק היא נותנת טעם למשמעת.

ודאי שהרעיון הצבאי, שזיבוטינסקי העלה אותו למרכז החיים, נבע מהצרכים החיוניים, אם להגנת חיים בגולה, באוקראינה, אם להקמת הגדודים להשתתף בכיבוש הארץ, ואם לצבא להגנה על הבנייה הציונית. "מה יותר יפה, לכבוש ארץ בנשק ובקרבות או להניח לאנגלים לעשות את המלאכה בשבילך". אך יש מומנט אסתטי

בעצם הצבאיות, בשורות האלה ששמשון רואה אותן אצל פלשתים, בניגוד לאנרכיה ולרישול בשבטי ישראל. ודאי שקצב וחרוז מעניקים משמעת, צליל, יופי, לשיר, אך לא יכתוב ולא יתרגם זיבוטינסקי שיר אך למען הקצב והחרוז והדימוי, שאין עמם או מאחוריהם משמעות. לאחד את כלות הנפש הישראלית עם סדר ומשמעת ונקיון ושורה שבצבאות הגויים.

זאת ויותר מוזאת: ההסתמכות על הגנה שיעניק לך זר, פציפוזם על חשבון אחרים, שילחמו וישפכו דם כדי להציל חיידך ולהשאיר ידיך נקיות, פציפיסטיות מאד, זה **כיעור**, ולא רק בלתי-מוסרי. ומראות קישינייב ותיאורי ביאליק של "מנטסת עכברים נסוי", וההסתרות מאחורי גבו של שוטר או חייל רוסי, ואחר כך – וכאן הבושה כפולה ומכופלת! – השוטר או החייל האנגלי: אלה משיאי הכיעור של הגלות והגלותיות. הרוצח הוא פושע, אך הנרצח, גם אם הוא צדיק, הירצחותו היא כיעור. ופוגרומים זה כיעור, כי עצם ההווייה הגלותית הוא כיעור, גם חיים בחסד מלכי חסד, או משטרי חסד, הם כיעור.

ואם אמרנו שיש יופי בחרוזי שיר באשר קיימים בהם שני הכוחות: המשיכה והדיסטנס, וזהו סוד היופי שבל-אומיות מכובדת ומכבדת, יודעת גבול ומרחק וקירבה והד, ממילא אמרנו שהתבוללות היא היפוכו של דבר, היא כיעור, היא הידבקות, אבדן הדיסטנס, ההתבטלות, הגלות המוחלטת. ועל כן ההתבוללות היא ההתבטלות בפני גויים, היא היא הרע והמכוער שבגלות.

משמע, שלילת הגלות שבציונות איננה רק עניין של הצלת חיים – ואין לזלול בכך – כי אם גם הסתלקות מהמצב שכולו אומר כיעור. ועל כן – גם מטעם זה – הלגיוניזם. וכי לא דבר מכוער הוא שאנגלים יכבשו את הארץ בשבילנו? וכי לא מכוער ומביש הוא בארץ-ישראל להסתתר בערים יהודיות, בכפרים וקיבוצים יהודיים, מאחורי המנדטור הבריטי ש"חייב" להגן עלינו, כמו השוטר הרוסי שהיה "חייב" להגן על הגיטו היהודי, או אף להזדקק להגנה לא רשמית, בהסוואות שונות, כמעט כמו באודיסה – כושל, מכוער ומביש.

כי על כן עצם הגלות היא לא רק אסון והווייה הרת סכנות לקיום, כי אם גם חרפה וחילול כבוד האדם והעם. תחושת הכבוד שלו – שקוטרגה לא מעט על-ידי יריביו – אף היא נובעת, כמוכן מתחושת היסוד של יופי. אי-כבוד הוא כיעור, ואין זה מקרה שגם אצל הרצל, והרי הוא היפה מכל מנהיגי ישראל במאה השנים האחרונות, הפגיעה בכבודו כיהודי באגודת סטודנטים אנטישמית בווינה קדמה אף לזעזוע בחוצות פריס.

אפולוגטיקה, מסתבר, איננה נגזרת מ"אפולו". אפר-לוגטיקה על קיומי, על זכותי – מכוערת, ואין זה נוגע רק לכבודי הלאומי. זה נוגע גם לכבודי כפרט. כל פרט – בן מלכים. גם זה מתורת זיבוטינסקי, וגם זה נובע שרשית מתחושת היופי לפני שהוא תוצאה מתחושה מדינית משפטית. תביעות לשוויון נובעות מרגש האצילות ולא להיפך. השוויון מבטל תלות גם על-ידי יצירת חיץ. "ביתי – מצודתי" האנגלי, יש לו הקבלה, או אף מקדימה, בחז"ל. "מה טובו אהליך יעקב", של בלעם; הסבירו חז"ל שבלעם התפעל ממחנה ישראל, שאהליהם הוקמו כך שלא יהיו פתחים מול פתחים, שלא יראה אדם את

הנעשה באהל שכנו. חיץ זה מקרב כמו חרוזים רחוקים מקרבים, וזה במוסר הפרט, וזה ביחסי **מדינות ועמים**.

חיבתו של שמשון לסרן פלשת ולסדרי פלשת – בניגוד לאנרכיה של שבטי ישראל – וסרן פלשת, אגב... מרבה **לקרוא ספרים** (ז'בוטינסקי יודע יפה שיש ממצאים ארכיאולוגיים מהתרבות החומרית של הפלשתים, ואף לא שורה אחת בכתב, גם לשונם אינה ידועה לנו), היא כמובן הד לחיבת ז'בוטינסקי לתרבות המערב המפתה, העשירה גם הצלילית, ואין צריך לומר מה חיובי היה יחסו לאנגליה, ולא רק בזכות הצהרת בלפור.

ז'בוטינסקי אהב את האינדיבידואליזם האנגלי, את תרבות ביתי-מצודתי, וכמעט עד סוף ימיו האמין באנגליה אחרת, לא בוגדת, גם מטעמי אינטרסים אימפריאליים. הרצון העז הטעה את הראייה, אך את מחלפותיו לא הסגיר שוב בידי דלילה, כמעט ברגע האחרון נייער וקרא לנעריו למרד. הפך את הנדנדה למנוף. לא עוד אי-הבנה לשונית כלגבי אלטלינה. בסופו של חשבון גבר האינטרס הציוני, לא נדנדה עוד, כי אם באמת מנוף, מנוף למרד. ובניסוח "קדיש שלי", שפורסם ב"המשקיף" אחר מותו (סיום הקובץ של משה בלע "עולמו של ז'בוטינסקי"): "בראשית ברא אלהים את תביעתיי". מלא תוגה על התפוררות היעולם של שופטים, אך ישר מכדי לא להודות בטעותו ("אהבתי חיות ורק לא את הצבועי"), ולומר: "**תלמידי מיטיבים לירות ממני**", כשהכוונה היא לוויכוח עם האצ"ל. והוא מתיישב לתכנן את המרד בשלטון הבריטי, והתאריך 1 באוקטובר 1939... מאוחר. גיבורת הספר "חמישתים", זו שטבלה לעיניו בעירום במים, סיימה חייה **בשריפה**, נשרפה ב"תאונה", והעם אשר אהב נשרף באושוויץ. המרד היה המנוף הגדול שהוא, ראש בית"ר חוללו. אלטלינה נתאחרה. המרד איחר לעמו שאהב. הספיק להניף את שמשון, גם הספיק למוטט את שלטון פלשתים בארץ. אל ימי דוד לא הגיע. הגיעו בניו שהיטיבו לירות.

אך האמת מחייבת. כשם שהוא הודה בפנינו "תלמידי מיטיבים לירות", חייבים גם אנו להודות בעוול שעוללנו כלפיו בביקורת. על כל פנים, בעוול שאני עצמי עוללתי בטיעוני נגדו ובפניו באותו כנס בית"ר אחרון בוורשה, באותו **מסוק** שביקש בן-יוסף והוא, ראש בית"ר, שר לו שיר מופלא.

אכן צדק. אם על מרוסיה הוא אומר: "כמה פלדה

חבויה היתה מתחת לקטיפה זו", מן הראוי לומר עליו, מי שיצק בדור זה שלנו **פלדה לאמונה, להגיון, למעש אכזר**, אך כמה יופי, כמה קטיפה היתה חבויה מתחת לפלדה החיצונית שלו. ביודעים ובלא יודעים הלכנו אחריו כמו שהוא אומר בהספדו על הרצל: "מנהיגים אמיתיים נולדים לעתים רחוקות. ללכת אחריהם זה לא עניין של **משמעת**. אתם הולכים אחריהם כמו שאתם הולכים בהתפעלות אחרי זמרתו של קול נפלא".

כל עוד נפש בנו וחלום

הנדנדה והמנוף בכל זאת אחד הם במימד עמוק או גבוה, וכן השיר והפרוזה היפים באמת, והמטבח, והשבת, והכורח הפיסי, והצורך הנפשי. וגם המסרק איננו רק עניין של יופי, הוא גם מכשיר לניקוי והוא דרוש לנו היום מאד-מאד, הוי כמה דרוש לנו, נד **כינמת שפשטה בנו**. אולי שבו וצמחו שערות ראשו של שמשון, אך גם גדלו פרא. "חן היה נסוך גם בפראותה של מרוסיה", אומר האמן השובר ז'בוטינסקי. בפראות שערותינו אין גם חן.

אין קול שנלך אחר זמרתו.

ואם כן, למה בכל זאת נדמה לי שאילו פקח היום את עיניו והקיף ממרומי הר הזכרון את העיר עליה הגן ראשון לפני שבעים שנה, ואת הארץ אותה אהב ועליה נלחם בגדודים בחזית ארץ בנימין ועד מעברי הירדן; אילו ראה את המדינה על כל פגיעיה, ועל דעת השלג שמחר יהיה לבוץ, למה נדמה לי שהיה פורץ גם בצחוק מכל לב כחשלמת הברזל והמלך אשר ציווה לנו. למה? אולי מכוח אותה כלות נפש שזיהה אותה, שחשף אותה, מתחת לפסולת הרבה או מתחת לשומן המיותר, מאחרי מעלילים ומרגלים ומסגירים צאצאי מסגיריו! האם אין אותו ריטון שרוטנים סביבנו, האם עצם טיעונינו הרבים, אינם עדות לכלות-הנפש כל עוד נפש בנו וחלום? או שמא היה פורץ בצחוק של הנאה ונצחון למראה מאות אלפי אחיו היהודים העולים **מרוסיה**, בני-בניהם של משפחת מרוסיה, עשרת שבטים שלא אבדו למרות הכל, וגם מרוסיה לא נשרפה, לא נשרפה, קמה לתחייה מזרע כלות הנפש. גם מכוחו, גם בזכותו, גם משירת אהבתו הגדולה ■

זאב ז'בוטינסקי

בראשית ברא ה' את היחיד. כל יחיד הוא מלך